

# Luröbladet

2024

**Gunnarsholmens fyr  
Återfynd av Kustarun i Värmland  
Sjöfartens och fyrarnas historia i Vänern**

**Pris: 20 kr**





## Innehållsförteckning

sida

- 3. Kallelse till årsmöte/  
inbjudan till arbetshelg
- 4. Ordförande har ordet
- 6. Verksamhetsberättelse  
föreningen 2023
- 8. Verksamhetsberättelse  
Bärön 2023
- 12. Fågelinventering 2023
- 16. Sjöfartens och fyrarnas historia  
i Väneren
- 19. Sjöräddningsällskapet och  
Hjalmar Branting
- 20. Taltickan, en viktig signalart

- 21. Återfynd av Kustarun i Värm  
land
- 22. Smånotiser
- 24. Historien & arkeologin på Lurö  
blev interaktivt VR-spel
- 28. Ur Ruth Anderssons dagbok
- 32. Smånotiser
- 34. Yrkesfiskare samt fiskarter står  
inför utmaningar
- 36. Gunnarsholmens fyr
- 39. Utflykt till Lurö med långfärds-  
skridskor
- 40. Glöm inte medlems-  
avgiften

## Kallelse till årsmöte/inbjudan arbetshelg

19-21  
april

Vårens arbetshelg och årsmöte går av stapeln under helgen **19-21 april**. Båtarna avgår på fredagen kl. 17.00 från Spiken i söder och Ekenäs i norr. På kvällen blir det knyttmiddag där föreningsmedlemmarna tar med sig något gott som vi dukar upp till en fantastisk buffé.

Efter frukosten på lördag börjar våra arbetsuppgifter. På lördagskvällen blir det först årsmöte och sedan bjuder föreningen på middag. Efter frukost på söndag avslutar vi de arbetsuppgifter som inte hanns med dagen innan. Till söndagens lunch blir det rester från helgens alla läckerheter. Därefter går båtarna hem runt kl. 15.00.

Glöm inte lakan, handduk, kläder för alla väder, något till knyttmiddagen fredag, lunchpaket till lördag och dessutom frukost för lördag och söndag. **Ring eller maila Sune senast 16 april** om du vill med. Det finns ett **maxantal** sovplatser så boka i tid. Berätta från vilken sida av Väneren du kommer och om du önskar specialkost eller har med husdjur. Mobil 0767 649440 eller [westerberg.sune@gmail.com](mailto:westerberg.sune@gmail.com).

4  
maj

## Extra arbetsdag i Millesvik 4 maj

Lördagen den **4 maj** åker föreningen till Millesviks skärgård för arbete. Det kommer att bli stopp på Bärön och Stora Kräcklingen. Vi träffas på ICA-Näras parkering i Säffle klockan 9.30 för samåkning till Millesvik. Runt 10 tar vi föreningsbåten ut mot Bärön. Ta med Dig oömma kläder och matsäck; arbetshandskar och material finns på plats. Hör av dig till [henrikahlgren@hotmail.com](mailto:henrikahlgren@hotmail.com) eller 0730 559757 om du vill komma med eller vill ha mer info.

18-20  
oktober

## Höstens arbetshelg

inträffar **18-20 oktober** och båtarna går kl. 17.00 på fredagen för att hinna fram före mörkrets inbrott. Skriv in datumet redan nu i kalendern och meddela Sune senast 13 oktober om du kommer. Det finns ett begränsat antal plater på båtar och i boenden så meddela Sune i god tid för att vara säker på att kunna delta på arbetshelgen.

## GDPR

I samband med att du betalar årets medlemsavgift godkänner du samtidigt att föreningen lagrar dina personuppgifter såsom namn, adress, telefonnummer, e-mail och när du blev/blir medlem. Mer information om föreningens policy finns på vår hemsida.

[www.lurönok.se](http://www.lurönok.se)



QR-kod till vår hemsida

## Ordförande har ordet

### Gunnar Åberg

#### Kära Lurövänner!

Mina första minnen från Lurö är från 50-talet när vi seglade med familjen. På den tiden tyckte jag att ön var onödigt stor, alla skulle ut och gå på ön när man som barn helst hade stannat kvar ombord och läst Kalle Anka. Jag kommer ihåg att vi besökte pumphuset och var då imponerad av konstruktionen som även en lite pojke kunde förstå.

Senare såg man Lurö när man seglade Vener Race tidigt på sommaren. Ofta hade man haft ett hård, blöt och kall kryss ner till Stångudden där solen började komma upp och man kunde få lite varm dryck och torka upp lite. Om man får skryta lite så har det bara en gång i seglingens 50 åriga historia delats ut ett pris till första båt på beräknad tid vid Stångudden. Året var 2005 och vi hade nöjet att vinna med min gamla Shipman 28:a.

Fösta gången jag besökte Stenstaka var 1991 då Sune och Marianne skulle flytta ut till ön. Jag fick en fråga av Arne Westberg om jag inte kunde transportera ner folk och ett flyttlass med Victoria (32 meter lång totalt.) Som väl var studerade jag sjökortet och fann att det var alldeles för trångt och grunt i hamnen (hade jag försökt kanske vi skulle haft en utmärkt vågbrytare i hamnen idag.) Det fick istället bli en tur med mina föräldrars Malö 50.

Sen dröjde det ända tills 2011 innan det blev ett stopp på Lurö igen. Vi var på väg hem från en segling till skotska västkusten med ett gäng "Whiskyexperter". Sune guidade oss in till Gjöabryggan, gick bara på grund en gång. I land blev vi väl omhändertagna av Ann-Marie som höll krogen öppen extra länge och serverade underbar abborre. Kvällen avslutades med en drink ombord, antar det blev Whisky.

2015 hade Ann-Marie fått en förfrågan av Sune och Marianne om hon ville ta över driften på Stenstaka. Hon ansåg att hon behövde en kompanjon som var anmänt häändig och hade båtvana. Jag fick frågan och efter några helger sent på hösten med mest vedklyvning tackade jag ja till erbjudandet.

Jag har seglat många år i både Karibien och Stilla Havet men jag tror nog att mina år på Lurö har varit min bästa tid. Det har varit mycket slit men framför allt en massa glädje. Det mest positiva har varit alla människor jag lärt känna. Ni är många men med risk att glömma någon vågar jag mig inte på skriva ner några namn.

Nu när jag blivit pensionär på riktigt hoppas jag kunna spendera mer tid på öarna i Lurö skärgård och ägna mer tid åt Luröföreningen.

Jag seglade under många år charter med Victoria af Carlstad i både Stilla Havet samt Karibien.



Familjen sitter i segelbåten och jag som yngst av tre barn sitter längst akterut i flytväst. Fotot är taget troligtvis år 1958.



# Verksamhetsberättelse 2023



I helgen 21-23 april arrangerade föreningen arbetshelg och årsmöte. Då var Luröskärgårdens natur- och kulturförening på Lurö, Vithall och Norra Hökön för arbete. Föreningen tog flera båtar ut på fredagseftermiddagen i strålände sol och spegelblankt vatten. Väl på plats var det dags för inackordering i vandrarhemmet och därefter knytmiddag.

Dagen efter tog sig ett 30-tal personer till kyrkoruinen för att ta ner träd och sly som sedan eldades för öppna upp mer runt kyrkoruinen. Detta gjordes på uppdrag av länsstyrelsens kulturenhet. Andra uppgifter på Lurö var att utedassen i Bösshamn och ett på Stenstaka vårstädades och rastbord och bänkar oljades och målades. Røjdes gjorde även alla stigar på ön från träd och grenar som fallit ner under vintern. Föreningen gjorde också klart med det sista justeringarna för vasslätteraggregatet som satts på en nyinköpt båt.

På Vithall gjorde medlemmar i föreningen en insats med att vårstäda stugan och staketet runt huset rustades upp med nya enestölar så att inte djuren som betar där under sommaren ska gå in i trädgården. På Norra Hökön røjde föreningsmedlem-



mar vandringsleden och stigen prickades samtidigt med orange färg. Bänkar och spänger oljades och utedasset vårstädades. Sly togs också ner i Lillebohamn.

På söndagen var det dags för årsmöte och därefter gick några medlemmar och sjösatte linfärjan vid Korsön, färstänglet på Stenstaka sträcktes upp och trädgårdsmöbler ställdes ut. Medlemmar putsade även fönstren på alla boenden där man bott under helgen och de nya vattentoaletterna städades. Tre nya stugor ska byggas på Stenstaka och virket flyttades med fyrhjulning och för hand från hamnen till platserna där de ska byggas, så nu kan byggnationen komma igång.

Marianne Westerberg som bodde på Lurö under åren 1990- 2014 hängde under helgen utställningen; Vågspel och Väderlekar som tar med besökaren på grafiska upptäcktsfärder. Utställningen hängde på Stenstaka under hela säsongen. Totalt samlade föreningen runt 45 medlemmar under arbetshelgen med ett åldersspann på runt 80 och då man firande en 81-åring medlem under helgen.

Ett stort arbete har lagts ner på att försöka få överta Stånguddens fyr. Vi har

under året gjort hemställan hos Säffle och Lidköpings kommuner om hjälp med att överta fyren, En delegation från föreningen har besökt Lidköpings kommun som varit positiva till att köpa Stångudden, men tyvärr får inte kommuner köpa fastigheter i annan kommun. Föreningen har även gjort en hemställan om att få fyren förklarad som byggnadsminne. Tyvärr har vi inte lyckats överta fyren som är såld till en privatperson. Vi hoppas på ett gott samarbete med nya ägaren.

En guidekurs under ledning av Hasse Kongbäck genomfördes 16-18 juni med nio deltagare som nu är färdiga att guida på och runt Lurö. Information om guidning finns upplagd på föreningens hemsida.

Vassbåten har fått en genomgång med ny pump och justering av vassaggregatet. Vass har under sommaren röjts vid Norra Hökön och Stenstaka. Rännan mellan Lurön och Svinön har också slagits eftersom det var lite högre vattenstånd än på många år. Den används flitigt av bl.a. paddlare.

Dassen som föreningen ansvarar för på Lurö har städats och papper fyllts under sommaren.

De av föreningen framtagna tröjorna har sålt bra till medlemmar och besökare på



Lurö. Nya tröjor kommer att tas fram till nästa säsong.

Höstens arbetshelg som skulle gått av stapeln 20-22 oktober fick tyvärr ställas in på grund av får hård vind, upp till 27 m/s på Pålgrund. (första gången en arbetshelg har ställts in sedan förningen bildades.)

Det arbete som var nödvändigt att göras gjordes helgen därpå av föreningsmedlemmar, föreningsbåten Blåbaret togs upp på land och täcktes tillsammans med Vassbåten. Även Linfärjan fick lämna vattnet. Stormen hade fällt en hel del träd över stigarna, flera togs bort men med de snabbt skymmande dagarna hanns inte alla tas bort utan arbetet får fortsätta vid ett senare tillfälle.

Styrelsen har haft digitala möten första tisdagen varje månad, dock ej i juli. Möten har varit en mycket hög närvaro och det är roligt att vi har en engagerad styrelse.

Under 2023 beviljades föreningen två bidrag. Säffle kommun beviljade en ansökan på 20 000 kr. Länsstyrelsen kulturenhet fick kraftigt minskade anslag så istället sökte föreningen och fick beviljat 9 900 kr från kulturenheten för att friställa kulturmarken från träd runt kyrkoruinen på Lurö.

# Verksamhetsberättelse Bärön 2023

Under året har föreningen haft 15 arbetsdagar på Bärön för att renovera huset och ekonomibyggnaden. Medlemmar har även arbetat med att hålla leder öppna och öka tillgängligheten.



Vid första arbetsdagen förra året, bild ovan, låg fortfarande en del snö runtomkring byggnaden eftersom våren kom sent och solstrålarna inte haft tid att smälta vinterskruden. Nästan nio månader senare, i början av december var föreningsmedlemmar på Bärön för sista gången för säsongen även då i snöskrud. Övernattning i tält stoppade inte Katrin och Tobbe från att besöka ön med kajak och äta varm frukost i köket på Bärön. Bild nedan.



## 8 april

Två dagar tidigare sjösattes båten så att den var färdig för första arbetsdagen denna påskafton. Vackert väder möttes föreningsbåten av i Bärösundet där en mink hoppade mellan stenarna. Med sig hade man en del material. Väl på ön röjdes stigar på grenar o träd, huset började vårstädas samt en inventering gjordes på vad som behöver köpas in för denna säsongens arbeten. Rester av en älgko låg nere vid bryggan.



## 6 maj

Denna soliga arbetsdag fick föreningsmedlemmar en massa saker gjorda. Huset vår-städades klart, yttertrappan renoverades och oljades, humlestören i trädgården lagades, gräset klipptes och alla stigar rensades klart från träd och grenar. Bojen vid bryggan fick en extra tyngd så att de nu står upp, sidan på bryggan fixades och den gamla bryggan sågades upp. Tre nya stubbar togs ner till bryggan för att sitta på och en hel del skräp togs med för att slängas.



## 10 juni

Arbetsdagen bestod av strandhugg på både Bärön och Stora Kräcklingen. På Bärön klipptes gräsmattan, bojarna vid bryggan fixades och material togs med till ön. På Stora Kräcklingen röjdes enslinjen mellan båken och kummeln med röjsåg och motorsåg. Detta för att man lättare kan se infarten till farleden. Ett par trädgårdsstolar som en föreningsmedlem donerat lämnades och dörren till båken fixades.



## 23-25 juni

Under midsommarhelgen hände det mycket på Bärön. Bryggan oljades, och bryggfendorrar monterades på ena sidan. Taket på dasset borstades och därefter städades båda dassen på ön. Framför kummeln togs sly bort och det gjordes även vid vissa stigar. Gräsmattan klipptes och huset förbättringsmålades. Inne i huset arrangerades en skattkarta och skattjakt för barn. 10 minuter efter att den var klar fick huset besök av en familj som letade efter skatter i huset.



## 1 juli

Efter det efterlängtade regnet var det åter dags att klippa gräset. Delar av stigarna, framför kumlet och runt ena dasset m.m. röjdes med motorsåg. Dasset på andra sidan ön hade sjunkit ner på ena sidan så det pallades upp igen med stenar. Ekonomibyggnaden började organiseras så det blir mer plats. Till fastlandet togs det sista pontontunnorna som ska säljas då föreningen inte behöver dem längre.



## 8-9 juli

Under två arbetsdagar röjdes delar av Hasselstigen på sly, gräset klipptes på nytt i trädgården och sittkubbar barkades. Efter det hårda vädret några dagar tidigare hade sänkena vid bojarna lossat igen så de sattes fast på nytt, denna gång med kabinhakar. En sväng till Stora Kräcklingen hanns också med, där det sattes upp ett par skyltar inuti båken. De gamla vattenslangarna som legat i skogen rullades ihop och hälften togs med i land för att slängas.



## 23 juli

Efter att ha sicksackat mellan regnmolnen kom vi fram till Bärön. Med oss hade vi motorsågen som fixats, konstruktionslim som användes för att limma fast bryggfendrarna då det inte räckte med skruv. Gräset i trädgården klipptes och ett par skyltar sattes upp på nordöstra delen av ön för bl.a. tältplats. Även några kantareller hittades och några liter blåbär plockades på ön före hemfärden.



## 27 juli

Denna arbetsdag innehöll mycket regn, men det var bra för då fanns det möjlighet att elda på ett säkert sätt, vilket gjordes. Arbete med att organisera och rensa ekonomibyggnaden gjordes under dagen. Kantarellerna hade kommit upp snabbt på bara några dagar så de plockades och en hel del gammal vattenslang samt skrot togs med i för att sedan få åka till återvinningscentralen.



## 10-11 augusti

Under två halv arbetsdagar på Bärön gjordes flera insatser. Gräset klipptes i trädgården, huset städades, flera olika skyltar sattes upp på olika ställen och ett femsidigt bord installerades som sedan oljades nere vid bryggan. Bänkarna bredvid bordet oljades också och delar av den gamla bryggan demonterades och kördes iväg. De övriga delar av dagarna gjordes arbeten på andra öar i Vänerskärgråden.



## 27 augusti

Ösregnet under natten hade även satt sina spår på Bärön, med vatten som forsade på stigen mellan torp och brygga. Därav gick det bara att klippa halva gräsmattan vid huset. Däremot var takaktiviteter lättare, därför blev dasset på östsidan fick taket avsopat och invändigt städad. Prickningen på Hasselstigen förbättringsmålades och flera ruttna träd som ramlat ner togs bort från stigarna.



## 16 september

Under årets sista arbetsdag packades textilier antingen i plastlådor för förvaring eller i ryggsäcken för tvättning på fastlandet. Pelargonerna togs iland och huset vinterstängdes. Färg och lite annat skräp som behöver slängas togs med hem.



# Fågelinventering 2023

## Hans Kongbäck

För 30:e året i rad inventerades Vänerns ca. 700 fågelskär. Liksom tidigare år har jag hand om Lurö och Millesviks skärgårdar. Förutom mig och Martin Sandmark med sin snabbgående och för inventering väl lämpade båt assisterade Johannes Henström. Inventeringen genomfördes i perfekt inventeringsväder d.v.s. stiljte och för det mesta klarblå himmel, vilket gav ett bra siktdjup och därmed mindre risk för grundstötning. Fokus på inventeringen ligger på måsfågelkolonierna som i sin tur är ett skydd för änder, vadare och storlom. Roskarlen som varit borta från Väner i två år kom starkt tillbaka med tre häckande par. Ett par i Lurö skärgård och ett par i Millesviks skärgård samt ett tredje par i Kållandsö skärgården, Skräntärnan fortsätter att sakta öka, från tolv revir 2022 till tretton 2023. Ett par häckade i Lurö skärgård och ett par i Millesviks skärgård. Allt fler observationer av havsörn görs och uppskattningsvis häckar minst tre par i respektive skärgård. Situationen för fiskgjusen i Millesviks skärgård ser dystert ut. Endast en häckning konstaterades. I Lurö skärgård häckade sex par d.v.s. ett relativt förväntat antal.

Här följer en sammanställning av invente-

ringsresultatet från 2023 för hela Väner gjord av Jan Rees på länsstyrelsen. För fler detaljer kan du gå in på Vänerns Vatten- vårdsförunds hemsida under publikationer.

*Vänerns skärgårdar har inventerats årligen sedan 1994 med som främsta syfte att följa populationerna av kolonihäckande måsfåglar (trutar, måsar och tärnor). Ett flertal andra fågelarter häckar i eller i anslutning till kolonierna och eftersom alla fåglar som påträffas på fågelskären noteras bidrar inventeringen även till uppföljning av dessa arter. Inventeringen genomförs alltid under perioden 8–18 juni för att fånga upp så många som möjligt av de häckande arterna. Långsiktiga trender för ett flertal rödlistade och EU- listade arter kan beräknas för populationerna på Vänerns fågelskär. Många av de kolonihäckande måsfåglarna har under en lång rad av år visat på vikande populationer men 2023 var resultatet exceptionellt dåligt för en del arter, särskilt fiskmå, skrattmå och silltrut. Det finns flera exempel på lokaler som tidigare hyst stora kolonier men som stod tomma i år och även flera rapporter från inventerarna om skär med stora kolonier under våren som sedan varit övergivna vid inventeringen. Havstrut och gråtrut fortsätter sin minskning medan de sällsynta arterna dvärgmå och skräntärna håller ställningarna. Fisktärna minskade något, medan*

*silvertärna gick motsatt väg och ökade litegrann. Storskarven ökade återigen och 1 898 aktiva bon räknades in. Roskarlen återkom efter två års frånvaro medan de andra vadarna, drillsnäppa och strandskata, förefaller ha stabila populationer.*

### Resultat

*Den sammanlagda siffran för alla trutar, måsar och tärnor på Vänerns fågelskär 2023 stannade på 21.418 revirhävdande individer och merparten utgörs av de fyra vanligaste arterna fiskmå, fisktärna, skrattmå och gråtrut. Totalsumman har en kraftigt vikande trend, inte minst efter 2023, och har kontinuerligt minskat sedan 2010 då den högsta siffran på över 37.000 fåglar noterades. Fågelarter som är rödlistade i Sverige och/ eller listade i Fågeldirektivets bilaga 1 är av särskilt intresse att följa upp inom miljöövervakningen. I Artdatabankens senaste rödlista från 2020 är de flesta måsar och trutar numera rödlistade på grund av att de uppvisar minskande trender nationellt. Klassificeringen indikeras vid respektive art där NT betyder Nära hotad, VU betyder Sårbar och EN betyder Starkt hotad. Om arten är upptagen på Fågeldirektivets bilaga 1 indikeras det med FD nedan.*

### Skrattmå NT

*Skrattmåsens minskning fortsätter och antalet revirhävdande individer var nere*

*på 3.839 under årets inventering, vilket är en av de lägsta noteringarna hittills. Trenden saknar riktning under hela 30-års perioden men under det senaste decenniet är trenden minskande. De största kolonierna för året, med 350 individer vardera, fanns på ett skär utanför Mellerud och ett i den sydvästligaste delen av Mariestads skärgård.*

### Fiskmå NT

*Fiskmåsen minskade katastrofalt från över 9.000 fåglar 2022 till 6.879 individer och detta är den klart lägsta siffran under hela inventeringsperioden. Resultatet har inte tidigare legat under 8.000 fåglar något år. Artens trend saknar riktning sett till hela perioden men de senaste tio åren är den tydligt negativ. Flera inventerare vittnar om att det saknades fiskmåsar på skär där det funnits kolonier under lång tid, samt att flockar av fiskmåsar observerats på platser där de inte förefaller att häcka, både i Väner och i landskapet runt sjön. Anledningen till att en del fiskmåsar och även andra arter valt att avbryta häckningen eller inte skrida till häckning under året är oklar men måsar är långlivade fåglar så en utebliven häckning ett enskilt år bör inte vara någon katastrof för populationen. Det blir mycket intressant att följa fiskmåsen i Väner framöver. Årets största koloni fanns på ett skär söder om Hindens rev och omfattade 350 individer.*

#### *Silltrut*

*Silltruten är en annan art som minskade kraftigt jämfört med de senaste åren och resultatet stannade på 146 revirhävande fåglar. Detta är en halvering på bara några år och den lägsta siffran sedan 2000. Trots årets låga siffra är långtidstrenden positiv medan trenden för det senaste decenniet tyder på en stabilisering av beståndet. De högsta antalen fanns precis som vanligt på Kräklingarna i Dalsland samt på några skär på Kållands västsida men antalen var betydligt lägre än brukligt.*

#### *Gråtrut VU*

*Den stadiga utförsbacken som gråtruten befinner sig i befästes av årets resultat, 3.618 revirhävande fåglar är den lägsta siffran hittills och ingen ljusning kan skönjas för arten. När inventeringen startade fanns dubbelt så många gråtrutar i Vänern och de första tio åren ökade beståndet lite till en högstanotering på närmare 8.300 fåglar 2002. Större ansamlingar, som dock blir allt mindre, förekommer på Kräklingarna i Dalsland, i södra Lurö skärgård, på Fällholmarna i norra Mariestads skärgård samt på Kållands västsida.*

#### *Havstrut VU*

*Efter fjolårets något högre siffra minskade havstruten återigen och 440 revirhävande fåglar är den lägsta siffran under hela perioden 1994–2023. Trenden är*

*precis som för gråtruten en stadig utförsbacke, med enstaka mindre hack i kurvan, men i hundratal istället för tusental. De största ansamlingarna var precis som i fjol på Kräklingarna i Dalbosjön, 22 fåglar på två närliggande skär, samt på ett skär i västra Mariestads skärgård där 15 fåglar räknades.*

#### *Skräntärna NT, FD*

*Skräntärnans ökning i Vänern fortsätter och årets resultat blev 13 revir, ett mer än fjolåret. En del fåglar förefaller häcka på samma plats år efter år medan andra verkar flytta runt mellan olika skär och skärgårdar. Fortfarande finns dock ingen antydning till kolonibildning utan samtliga fåglar häckar som solitära par i större kolonier av andra tärnor, måsar och trutar.*

#### *Fisktärna FD*

*Fisktärnans resultat landade på 5.585 revirhävande individer, vilket är ganska högt i ett längre tidsperspektiv, men betydligt lägre än till exempel 2021 års högstanotering på 6.703 fåglar. Trenden för hela perioden är positiv, när inventeringen startade låg den årliga noteringen i intervallet 3–4.000 individer. Över den senaste tioårsperioden har trenden dock ingen tydlig riktning. Tärnornas nyckfullhet kan illustreras med ön Island i Mariestads skärgård som i fjol hyste Vänerns största koloni med inte mindre än 400 fåglar. I år var lokalen tom och det fanns inga riktigt stora kolonier någon-*

*stans i sjön.*

#### *Silvertärna FD*

*Silvertärnan ökade igen efter de två senaste årens låga siffror och landade på 813 revirhävande individer, jämfört med 726 i fjol och 773 i förrfjol. Kanske kan man hoppas på att silvertärnan är på väg tillbaka till de mängder som fanns för 5–10 år sedan då arten oftast räknades i antal över tusenstreck. Silvertärnan har en positiv långtidstrend medan det senaste decenniet har inneburit minskningar, dock utan att det avspeglas tydligt i statistiken. Den största kolonin för året omfattade 70 fåglar och fanns på ett skär utanför Ölmeviken i Kristinehamns inre skärgård.*

#### *Storskarv*

*Storskarven ökade i jämförelse med fjolåret och noteringen 1.898 aktiva bon är faktiskt den högsta noteringen sedan den stora minskningen efter de högsta noteringarna för 15 år sedan. Skarvarna var fördelade på 13 kolonier, en mindre än i fjol. Den största fanns i Mariestads skärgård och omfattade 569 bon. I övrigt noterades fem kolonier med 220–251 bon medan resterande kolonier är betydligt mindre och hyser 6–36 bon.*

#### *Roskarl EN*

*Eftersom roskarlen minskar i hela landet och saknades i Vänern både 2021 och 2022 skrev jag i förra årets kortrapport*

*att en återkomst kändes ganska avlägsen. Ibland blir man verkligen extra glad när man har fel. Arten gjorde en oväntat stark återkomst och noterades med tre revir i två olika skärgårdsområden, två revir i Lurö skärgård och ett i Lidköpings skärgård.*

Några egna funderingar och kommentarer kring den nya tappningsstrategin i Vänern: 2022 antogs en ny tappningsstrategi för Vänern. Den innebär att man från säsongen 2023 skall efterlikna den naturliga variationen som tidigare gett "vänerkaraktär" åt stränderna genom påverkan av vind-, våg- och iserosion. Under sommaren höjdes nivån en till två decimeter under en kortare tid, vilket troligen inte påverkat den nya strandvegetationen särskilt mycket. Nya vegetationszoner måste stå under vatten en längre tid för att växterna skall dränkas. Den äldre sly- och ungsöksvegetationen som blev resultatet av den låga vattennivån som man hållit från 2008 och fram till 2023 växer vidare utan att påverkas. Begränsad framkomlighet och sikt i vikarna och längs stränder är något som vi sorgligt nog får finna oss i. Att röja dessa områden skulle innebära mycket stora kostnader. Den kraftiga isläggnings innevarande säsong (23-24) kommer att påverka den vegetation som etablerats tidigare under växtsäsongen, vilket är positivt. Det är dock tveksamt om vi kan räkna med återkommande isvintrar och iserosion.



## Sjöfartens och fyrarnas historia i Vänern

### Kicki Rask

**Sjöfart har förekommit på Vänern sedan medeltiden, troligen längre tillbaka i tiden. Bland annat fraktades timmer söderut och sten norrut över sjön. Men man var instängd i Vänern.**

### Vänern binds samman med haven.

År 1800 blev det ändring, då stod Polhems-slussarna i Trollhättan färdiga. Det gick att segla ända ner till Göteborg och vidare ut i världen. Från 1844 kunde man också ta sig genom Göta kanal upp till Vättern och vidare ända ut till Östersjön. De första slussarna i Trollhättan ersattes 1844 av slussar som sedan var i bruk fram till 1916. Då invigdes de slussar som fortfarande slussar fartyg upp och ner till Vänern, 89 meter långa, 13,4 meter breda och max djupgående om 5,4 meter. Den maximala lastkapaciteten för ett Vänerfartyg är ca 4000 ton, vilket motsvarar uppemot 175 lastbilstransporter. Nuvarande slussar beräknas kunna användas fram till år 2030. För att säkra Vänersjöfartens framtid planeras nu för nya slussar genom Trollhätte kanal.

I och med slussarna och att Vänern inte längre var en instängd sjö ökade trafiken. Det ställdes allt större krav på sjösäkerhet. Redan 1799 bildades Direktionen för Vänern, senare kallad Vänerens seglationsstyrelse.

**Fyr - "Anordning för sjöfarten som genom ljus eller andra signaler medger positionskontroll eller ger varning." (Nationalencyklopedin)**

Den ombesörjde sjömätningar och utprickningar av farleder och så småningom började man bygga fyrar och folk anställdes för att sköta fyrarna. Så tillkom en ny yrkesgrupp vid Vänern; fyrvaktarna.

### Nu kunde man segla även om natten.

Under första halvan av 1800-talet restes i Vänern framför allt båkar och andra typer av sjömärken utan ljus. Vänerens första fyrplats anlades vid Skoghäll på Hammarö och tändes 1803. Från mitten av 1800-talet genomgick fyrväsendet i Vänern en omfattande expansion. Många fyrar byggdes, seglationen blev säkrare även genom trånga farleder. På 1850-talet blev det vanligt med fyrbostadshus med ett torn påbyggt på taket. 1879 fanns det i Vänern 18 fyrbostadshus med torn på taket och fem med utvändig vägglykta på väggen. Det byggdes också under 1800-talet fyra fristående fyrtorn i trä och i början av 1900-talet fyra fristående torn av järn där boningshusen låg vid sidan. Mellan 1910 och 1919 byggdes åtta fyrtorn i sten och betong i Vänern. Tornen var åttkantiga eller runda. Även vid dessa fyrar byggdes boningshus för fyrvaktaren och dennes familj.

### De gamla fyrmiljöerna berättar om livsvillkoren.

Vid varje fyr var det tvunget att finnas en fyrvaktare eftersom fyrlyktan i början var en fotogenlampa som tändes vid solens nedgång och släcktes vid dess uppgång. Fotogen skulle fyllas på ofta. Många ensligt belägna holmar och uddar blev bostad för fyrvaktarna och deras familjer. Det präglade familjens och barnens livsvillkor. Även kalla färder över is, vatten och båtar blev en självklar del av skärgårdslivet. Ofta fick barnen bo inackorderade under skolterminerna.



Denna bild är tagen år 1921 och visar Djurö fyr. Fyrvaktaren med familj bodde i huset på bilden. Tillsynsmän (dock ej alltid fyrvaktare) på Djurö gård: 1900-12 Frans Persson, 1912-14 Fritz Larsson, 1914-17 Melander, 1918 Gradin, 1919-26 Fritiof Ottersten, 1926-51 Karl Ottersten, 1951-63 Karl- Erik Ottersten och 1963-69 Bertil Ottersten.

Några exempel på bebodda fyrplatser var Navens fyr som var bebodd från 1856 till 1952 och Trädgårdsholmen från 1864 till 1930. Stånguddens fyr var bebodd från 1864 till 1992. Djurö var den av Sveriges bebodda fyrplatser som låg längst från fastland. Här bodde fyrvaktarfamiljer från 1874 till 1969. Årstider och sjöns växlingar styrde liv och arbete. Ofta fiskade Vänerens fyrvaktare för att dryga ut den låga fyrvaktarlönen. Gälleudde i Dalsland var Vänerens sist bebodda fyrplats. 2007 flyttade fyrvaktare Anders Andersson och hans familj därifrån. Anders var född på Stångudden och hans son David blev det sista barn som var bofast på någon av Vänerens fyrplatser.

Fyrvaktare var ett yrke som ofta gick i arv. En son efterträdde fadern eller fick anställning på någon annan av Vänerens fyrar. En dotter gifte sig med en fyrvaktare. Vid fyra tillfällen genom åren fick änkan efter en fyrvaktare överta sysslan, sedan maken dött. Många fyrvaktare hade släkt på andra fyrar. Att åka och hälsa på släkt och vänner på andra fyrar hörde till livets glädjeämnen.

### Allteftersom åren går förändras sjöfarten på Vänern.

En stor förändring av Vänersjöfarten skedde 1916 då de nya slussarna i Trollhättan kom i bruk och det kom upp större och mer djupgående fartyg. Farlederna måste fördjupas och läggas om. Man började också använda sig av acetylen till fyrlykt i stället för fotogenlampa.

Gustav Daléns uppfinningar för gasdrivna AGA-fyrar i början av 1900-talet revolutionerade fyrväsendet. Det s.k. "Dalénsystemet" introducerades 1909. Systemet var en utveckling av AGA-ljuset vilket förhöjde ljusstyrkan avsevärt. Till det kopplades en solventil, en anordning som styrs av tillgången på dagsljus och automatiskt tänder och släcker en AGA-fyr. Dalén, uppfann också klippapparaten som reglerar fyrens ljusflöde och lystid. De ljusegenskaper som ger varje fyr dess identitet kallas fyrkaraktär. 1912 belönades Gustaf Dalén med Nobelpriset i fysik för sina insatser inom fyrtekniken. 1916 installerades en Dalénapparat i Skoghalls fyr. Den hade AGA



Stånguddens fyr, fotot är från år 1905 när nuvarande fyrhuset är nybyggt.

tillverkningsnummer 1.

En AGA driven fyr behövde bara ses till någon gång i månaden då man bytte acetylgastuberna. Det innebar också att fyrar kunde placeras på mindre kobbar och skär. I Väneren ersattes fotogendrivna fyrar succesivt med gasdrift. 1925 drevs hälften av Vänerens fyrar och lysbojar med gas och hälften med fotogen. Övergången till gasdrift innebar att det inte längre var nödvändigt med bemannade fyrar som krävde ständig tillsyn. Fyrvaktarens arbetsuppgifter förändrades och distrikten blev större. Genom Luröleden byggdes också AGA fyrar vilket innebar att Trädgårdsholmens fyrar blev överflödiga och släcktes. Men Stångudden blev kvar. Den var fotogenfyr ända fram till 1954 då det sattes in AGA-ljus. Bara några år senare, 1959 drogs det ut en elkabel till Lurö och fyren blev elektrifierad. Det innebar att ljusstyrkan ökade

avsevärt. Men redan på 1920-talet började elektrifieringen på några andra av Vänerens fyrar. Det dröjde dock till efter andra världskriget innan det stora genombrottet för eldrivna fyrar kom.

Från och med 1980-talet drivs allt fler fyrar med hjälp av solpaneler. Dessa laddar batterier som försörjer fyren med el. Denna typ av elförsörjning har lång livslängd och låg driftskostnad.

Vänerens Seglationsstyrelse som ombesörjt fyrdrift och utprickning i 200 år finns inte längre, nu är det Sjöfartsverket som övertagit den roll som Vänerens Seglationsstyrelse hade.

Med utbyggd satellitnavigering har fyrarnas betydelse minskat. Allt fler fyrar släcks idag ner. En ”upplöst” kulturhistoria försvinner.



Sjöräddningssällskapets räddningsbåt Hjalmar Brantning år 1964. Foto Bengt Brunsell.

## Sjöräddningssällskapet och Hjalmar Branting

### Bengt Brunsell

#### Uppgifter från Sjöräddningssällskapets arkiv.

Sjöräddningssällskapet bildades 1907 men närvaron i Väneren började år 1946. Det var på Lurön med motorlivbåten Max Sievert. Station och båt flyttades 1947 till Kållandsö (ön Tranholmen). 1949 anlade man en station försedd med en så kallad ”Raketapparat” på Hjortens Udde, något sydväst om Lurön.

Räddningskryssaren Hjalmar Branting döptes 7 december 1944, statsministern Hjalmar Brantings hustru Anna förrättade dopet på Djurgårdsvarvet genom att överräcka en rosenbukett till befälhavaren. Båten har kommit till genom donation av besättningar på svenska handelsfartyg som samlat in medel under åren 1942-1944. Båten placerades först på Grönhögen (Öland) där den stannade till år 1950 då den omstationerades

till Fågelsundet i Gävle. Därefter blev det en vistelse på stationen i Stocka (Hudiksvall) mellan åren 1952-1954. Efter det började vistelsen i Väneren på stationen Kållandsö.

Sjöräddningssällskapet testade sig fram med snabbgående räddningsbåtar, efter viss ombyggnation av en tidigare byggd alumi-niumbåt så placerades båten Signe och Gunnar Nillsson som komplement till Hjalmar Branting. År 1977 flyttades Hjalmar Branting till Kristinehamn där man inledde ett samarbete med räddningstjänsten som bistod med att bemanna räddningskryssaren. 1986 såldes kryssaren till ett par i Furusund, Norrtälje och döptes om till LIF. Fram tills 2021 var den kvar i deras ägo.

Idag har Sjöräddningssällskapet fem räddningsstationer i Väneren och Kållandsö är fortfarande en av dem, idag med räddningsbåtarna Rescue Iris och Rescue Rotary. Övriga platser i Väneren är Åmål, Kristinehamn, Mariestad och Hammarö.

## Tallticken, en viktig signalart

### Martin Sandmark

**Tallticka är en svamp som främst finns på tallar, men den kan även hittas på andra barrträd som granar och lärkträd.**

Tallticken används som en signalart för värdefull skog vid inventeringar. Ser man tallticka signalerar svampen höga naturvärden. Dels för att tallticken endast växer på äldre tallar, över 150 år gamla, dels för att tallticken angriper tallarna invändigt och påbörjar en nedbrytningsprocess som leder till att tallen så småningom dör. Tallen kan leva en lång stund med tallticka men till slut dör tallen långsamt och blir stående död ved (högt naturvärde). I Lurö skärgårds hållmarkstallskogar är tallticken tämligen vanlig och indikerar således att

En tallticka som växer på en tall. Foto Martin Sandmark.



det är äldre tallskog med höga naturvärden. I vanliga produktionsskogar är svampen mycket ovanlig och rödlistas därför som ”Nära Hotad, NT. Spana gärna när du går utmed stigarna på Lurö mot tallarna. Ibland sitter tallticken 5-15 meter upp på tallstammen, ibland sitter den på grova grenar.

Tallticken har ett karakteristiskt utseende med en platt, hård och brunaktig fruktkropp som kan bli upp till 30 centimeter bred och flera centimeter tjock. Den yttre ytan är ofta knottrig och har en spröd konsistens. På undersidan av fruktkroppen kan man se små porer där de svampens sporer frigörs.

## Återfynd av Kustarun i Värmland

### Martin Sandmark

I närheten av vandrarhemmet på Stenstaka ligger en strandäng som idag slåstras genom min försorg. Historiskt har troligen ängen betats och slåttas om vartannat och störningen från Vänerens vatten har troligen haft stor påverkan att hålla vedartad vegetation borta.

Jordbruket övergavs på 50-talet och marken lämnades åt sitt öde. På 80-talet bildades Luröföreningen och markerna började öppnas upp för att åter brukas. Strandängen röjdes och kor betade strandängen fram till slutet av 2010-talet. Därefter upphörde betesdriften samt slåttern och slyn växte allt högre.

Jag fick tilldelade medel från länsstyrelsen att påbörja restaurering av delar av ängen som vuxit igen hösten 2021 samtidigt som Säffle kommun finansierade slåttern i min regi. Alträd, pors, björnbärssnår, ljung och sly röjdes varsamt ned och togs noggrant bort för att få fram en fin grässvål som för framtida generationer kunde vara lättare att sköta genom slåtter.

### Sökandet efter Kustarun

Jag har årligen de senaste tio åren sökt ytan för att eventuellt återfinna den, utan att lyckas. Strandängen har en rik flora på andra arter varvid skötsel är nödvändig för att bibehålla artsammansättningen. Slåtter är att föredra även om ängen både historiskt och i nutid betats. Kustarun kan missgynnas av bete eftersom blomningen sker sent på säsongen och givetvis blir ett lätt byte för en kossa. Samtidigt ger bete förutsättningar för dess förekomst (annars växer marken igen).



Nya fyndet av Kustarun fotat av Martin Sandmark.

Under sensommaren 2023 gjorde jag mitt sedvanliga eftersök av Kustarun. Den har sin tidigare kända växtplats närmare sjön varvid jag fokuserat mitt eftersök till det området utan att återfinna den, hopplöst. Men jag gjorde ändå lite vidare sök och längre norrut på ängen, mot den torrare delen tycktes jag se en rosa skiftning i gräset...jodå...där var något ovanligt som drog blicken till sig. Ned på knä och undersöka noga...ja, nog var det en Kustarun! Vilket fantastiskt fynd och en stunds eufori och glädjerop. Den späda plantan, som var 20–30 cm hög, växte precis intill en alstubbe som jag noggrant sågat jäms med marken under restaureringen 2021. Jag kan utan tvekan påstå att borttagandet av alstubbe och slyet runt omkring gjort dess förekomst möjlig och resultatet lät alltså inte vänta på sig. Det var en späda planta som tittade upp och blommade. Uppföljning av förekomster kommer givetvis ske 2024 och framgent och förhoppningsvis kan vi se fler rosa blommor på ängen i framtiden – men då krävs fortsatt engagemang och rätt skötsel.

## Smånotiser

### NYUTGIVEN BOK

Björn Larsson har nyligen givit ut en boken; Luröskärgårdens bebodda öar och Djurö. Från förr till nu. Boken är på 144 sidor utgiven år 2023. Han fick även dela Säffle kommuns kulturpris 2023 för sin dokumentation kring båtar och Lurö skärgårdens historia.

### TRÖJA

Föreningen har tagit fram en luvtröja i dam-, herr- och några barnstorlekar. På bröstet står det Lurö och på ryggen är det en karta över Lurö. Det går även att kontakta föreningen och beställa och få dem skickade på posten. Ta kontakt med Ann-Marie Falkensjö på afalkensjo@gmail.com.



### SKAGE FYR PÅ HAMMARÖ

Fyren byggdes år 1872 och var en varningsfyre för de förrådiska Grisskären. Sedan 1934 ägs fyren av föreningen Fyrtornet som en gång varje år håller fyren öppen för besökare inkl. gratis guidning. Detta sker på internationella fyrdagen, vilket alltid infaller tredje söndagen i augusti. Så gör gärna ett strandhugg på Hammarös sydspets denna dag för att få se fyren invändigt.



### FISKEPROJEKT

Säffle kommun har beviljats ett hållbart sportfiskeprojekt genom Leader. Det kommer i första hand utveckla Ekenäs med en extra iläggingsbrygga vid den gamla rampen, ny rensbod, ny trailerparkering och ny information om hållbart sportfiske. Projektet pågår till våren 2025.



### UTSTÄLLNING PÅ STENSTAKA

Årets konstnär som ställer ut på Stenstaka, Lurö är Inger Lurén. Inger bodde sina första sex levnadsår på Lurö fram till 1950 i Gamla skolan. Läs mer på vår hemsida om henne minnen därifrån i Luröbladet 2016.

### VÄNERSTIPENDIET

2023 års Vänerstipendium på 20 000 kronor gick till föreningen Hammarö skärgårdsmuseum. Föreningen tilldelas priset för det fina arbete som bedrivits på ideell basis för att utveckla Hammarö Skärgårdsmuseum och fortsätta berätta om viktiga delar av Vänerns historia och kulturarv. Föreningen Hammarö Skärgårdsmuseum bildades 2019 och tog då över driften av museet. Sedan dess har man rustat upp områdets byggnader och byggt nya delar som kompletterar utställningen om livet på Vänerns fyrplatser. Här finns nu också en fiske- och isbod samt bryggor med olika typer av båtar från Väneren. Hammarö Skärgårdsmuseum är en viktig pusselbit och ett nav för hela Hammarö kulturbygd och har fler planer på utveckling.

### FÖRYNGRING AV ÄPPLETRÄD

En föreningsmedlem ska donera två äppleträd till Bärön. Det kommer bli två lokala sorter från von Echstedtska gårdens odlingar i Kila, Säffle kommun. Garboäpple med anor från Garboden, Botilsäter på Värmlandsnäs och en sort som polinerar sorten bra; Värmlands landskapsäppel; Stenbock med härsamning från Skillingmark. Garboäpplet är gult sommaräpple med kort hållbarhet men passar perfekt att plocka om man är gör en visit på Bärön. Idag växer det fruktträd runt torpet men det ger inga goda frukter längre så det är roligt att det blir en förnygring. Stenbocken kommer planteras under våren 2024 och Garbo under våren 2025.



### LURÖUTSTÄLLNING

Föreningens vandringsutställning som hängt på Naturum på Läckö kommer i år att hänga på Naturum i Mariebergsskogen, Karlstad mellan 7 mars - 19 maj. Därefter kommer den hänga i Ladan på Sund 25 - 26 maj under konstrundan som anordnas i Säffle kommun.



## Historien & arkeologin på Lurö blev interaktivt VR-spel

### Samuel Nilsson

#### Producent Skildra Storytelling Studios.

I augusti år 2022, samma vecka som Värmlands museums arkeologer hade sin utgrävning, så skedde en parallell verksamhet i form av spelutveckling på ön Lurö. Jag och mina kollegor av unga entusiastiska spelutvecklare hade hjälpts åt att kånka en stor TV-skärm och spelutrustningen från Ekenäs brygga ut på båten som skulle ta oss ut till Lurö Gästhärbärge & Krog. Väl där bunkrade vi upp oss i härbärgets övervåning och gjorde om det till vårt temporära spelutvecklingskontor. Baserat på kartor, skisser och muntliga beskrivningar av arkeologerna började där en bekant men ändå väsentligt annorlunda miljö att ta form, nämligen den av 1150-talets Lurö kyrka, hamnområdet, stentorget och långhuset. Varje kväll, efter ett heldagsjobb ute vid utgrävningsplatsen, så vallfärdade arkeologerna liksom pilgrimer

till härbärgets övervåning för att inspektera vårt arbete. Jag ska vara ärlig med att säga att det var som att se barn på julafton då Hans, Ellinor, Johan och Sofia fick vandra runt i den miljö som de spenderat så många år med att försöka föreställa sig. "Hur såg egentligen taket ut?" Ja, den saken hade ingen hunnit riktigt tänka på... I arkeologi så gräver man ju i stengrunderna. Taket är då sällan intressant, men plötsligt när kyrkan ska gestaltas blev det en het fråga som de debatterade varandra sinsemellan. Att som spelutvecklare, få jobba så pass nära erfarna arkeologerna, om så bara för en knapp vecka, var ett riktigt privilegium. Deras diskussioner och vårt kreativa arbete kom att där på Lurö bli grunden till det som skulle bli "Lurö-VR".

Det var genom Stefan Barkman, filmkonsulent på Region Värmland och CUPIDO (Ett interreg North Sea Region EU-projekt) som möjligheten gavs att uttöka vår verktygslåda till att omfatta spelutveckling i

VR genom spelskaparverktyget "Dreams", och speldemot till Lurö blev på sätt och vis vårt "mästarprov". Demot kom att i oktober månad testas mot en stor målgrupp yngre barn där vital data samlades in i hur de reagerade på upplevelsen. Alla tyckte demot var kul, men ville kunna "göra mer". Därefter i november kom vi att få visa upp vårt demo för hela museets personal. Presentationen möttes med en extremt positiv respons, men både vi, Stefan och museicheferna visste dock att ett litet demo inte skulle räcka för att kunna för intressera en svår fångad publik, inte minst en yngre sådan.

Museet tillsammans med Region Värmland lyckades i början av år 2023 säkra finansiering för färdigställandet av spelet. Målbilden var nu att inte bara ha en historisk rekonstruktion av miljön kring Lurös kyrkoruin, utan också en berättelse och flertalet aktiviteter man som spelare skulle kunna sysselsätta sig med. Utifrån arkeologernas fynd och den rika historia kring tidsepoken så fick upplevelsen ett narrativ baserat på

munkverksamheten och rollen som Lurö spelade i dåtidens samhälle. Abbot Sigurd, Broder Agne & Jakob kom att befolka spelupplevelsen. Som spelare lider man skeppsbrott och får i spelet hjälpa munkarna (och agera medlare) under ett dygn. Alltifrån vardagliga sysslor såsom fiske, smörkärning och brödbakning till de lite mer extrema som eldsläckning och livräddning. Varstans man vänder sig i miljön så ska det finnas något att utforska och göra. En av de första sakerna spelaren lär göra är att "råka" krossa ett par lerkärl i långhuset - samma kärl som arkeologerna 800 år senare ska gräva upp på samma plats. Syftet blev att försöka förena lek med lärande. Vi hade även i denna process en veckovis dialog med arkeologerna, men tog även in unga speltestare som fick komma med sin feedback allt eftersom att vi byggde spelet.

Efter nio veckors spelutveckling (under maj tom. oktober månad) på vårt kontor i Munkfors, Värmland, fördelat på fyra spelutvecklare, en musiker och två röstskådespelare



så kom premiären av Lurö-VR att gå av stapeln under höstlovet (V.44) på Värmlands Museum. Trots minimal marknadsföring så blev spelet en braksuccé! Barnen flockades till våra två spelkonsoler och fick turas om att spela en åt gången. Under fyra dagar kom över 300 åskådare, varav ca 200 spelade. Åldersspannet sträckte sig mellan 5-75 år och vid ett tillfälle hade vi kötid på nästan 2,5h... Vi blev något lamslagna av den enorma mottagningen, mest av alla museets ledningsgrupp som alla inte riktigt kanske insett vad det var museets arkeologer hade pysslat med på sina digitala spelutvecklingsmöten.

Nu i skrivande stund i december så vet jag att ett tillfälle till kommer arrangeras för Lurö-VR på museet V.1 2024. Det planeras att byggas en permanent och portabel

lösning för spelet, som bland annat (i teorin) skulle kunna besöka Lurö ö i sommar tillsammans med fler platser runtom i Värmland och inte minst finnas på museet under den vardagliga verksamheten för alla att testa. Att som producent, spelutvecklare, (samt manus-och röstskådespelare) fått se denna högst lokala produktion gå från frö till ax - idé till verklighet har varit en av de hittills mest spännande upplevelserna i mitt yrkesverksamma liv. Jag hoppas innerligt att fler ska få ta del av vår skapelse och genom den bli nyfikna på att upptäcka mer om det Lurö som var och det Lurö som är idag. För tro mig - det är minst lika häftigt att vara där på plats som inne i spelupplevelsen (om inte häftigare). Augustiveckan år 2022 kommer för mig bli ett minne för livet liksom hela denna spelutvecklingsresa - som ännu bara börjat.



Premiär av VR-spelet på Värmlands Museum i Karlstad.





Helger och lov betyder gemenskap och samvaro med familjen.

## Ur Ruth Anderssons dagbok

### Kicki Rask

Mina föräldrar Ruth och Valter Andersson var 29 år när de flyttade till Lurö 1956. Pappa hade fått arbetet som fyrvaktare på Stångudden efter min morfar Anders Gustafsson. Min mormor Lydia och min mamma Ruth var uppvuxna på Stånguddens fyr. Ruth och Valter var den fjärde generationen fyrvaktarparet på Stångudden och de blev det sista. Pappa gick i pension 1992 men de fortsatte att hyra fyrhuset fram till och med 2017. Min mamma skrev dagbok och gjorde efteråt en sammanfattning över året, hon skrev den i tredje person. Nedan kan ni läsa Ruths egna ord som beskriver flytten och det första året på Stångudden. Jag har tagit bort delar av texten för att korta ner den något.

*”På hösten 1955 inträffade en tragisk olycka ombord på Trellefjord. Båten låg*

*i hamn i Trellevarvet på Kållandsö och man höll på att måla tankarna inuti. De anställda jobbade i skift och Valter hade haft nattskiftet och var hemma. Samma dag på middagen blev det en fruktansvärd explosion nere i tankarna och en man som var därnere omkom. Valter tog det väldigt hårt och mönstrade genast av. Han var sedan arbetslös och hemma resten av hösten 1955 och vintern 1956. Det var skönt för Ruth att ha Valter hemma denna vinter då hon arbetade som telefonist och snart skulle föda deras andra barn. Nu kunde de båda hjälpas åt med Lill-Anders och med hushållet. Ruth jobbade fram till några veckor innan barnet skulle födas. Hon kände sig frisk och stark.*

*Om sommaren 1955 varit varm så blev vintern 1956 dess då kallare. Kylan satte in redan i december och strax före jul blev det en svår nordostlig storm. Stångudden blev helt nedisad och delar av Väneren la sig. Luröborna var nästan helt isolerade denna julhelg. Ruth och Valter hade inte planerat att åka ut till jul då Ruth skulle föda barn i februari. Men inte heller Ruths storasyster Lisa och hennes familj tog sig*

*till Lurö.*

*Det var Lydias och Anders sista jul på Stångudden då Anders skulle gå i pension på våren 1956. Det blev en ensam julafton för dem men de var ju inte ensamma på ön.*

*Valter hade ju inget fast arbete och nu lockade fyrvaktarjobbet på Stångudden då svärfar Anders gick i pension. Men det var flera som sökte tjänsten och lotsbefälhavaren Fagerlund sa, att det var inte alls säkert att Valter kunde få jobbet. Anders fick använda all sin övertalningsförmåga. Anders och Valter åkte upp till kontoret i Åmål och då blev det bestämt att Valter skulle få fyrvaktarjobbet. Både Anders och Valter var glada. Men Ruth var mycket tveksam. Hon hade bott på Lurö som barn och visste vilka svårigheter det kunde innebära. På Lurö fanns fortfarande ingen elektricitet, vilket innebar att man fick leva helt omodernt, utan elspis, kyl och frys, badrum och allt annat som hörde till en modern lägenhet i stan. I köket fanns visserligen en handdriven vattenpump men vattnet från sjön var inte isolerat utan frös så fort det blev minusgrader. Det skulle bli väldigt arbetsamt att sköta hushållet och de två små barnen. Men det som oroade Ruth mest var att Lill-Anders redan om tre år skulle börja skolan och måste, precis som Ruth, vara inackorderad under terminerna.*

*Men nu var det bestämt att Valter skulle överta fyrvaktartjänsten. De som verkligen gladdes åt detta var Lydia och Anders. De skulle nu kunna bo i sin lilla stuga från vår till höst och ha Ruth och Valter och barnen så nära. Valter var också full av entusiasm och byggde under vintern en båt på Kållandsö Båtbyggeri. Det var en öppen träbåt med en Volvo Penta motor. Han tänkte göra som Anders*

*tidigare gjort, kombinera fyrvaktarjobbet med fiske. Han hade redan köpt nät och hade haft hjälp med att göra i ordning dem med telnar, flöten och sänken. Och fyrvaktarens lön var låg så det var helt nödvändigt med en extra inkomst.*

*Eftersom det varit en så sträng vinter fanns det mycket is kvar 1 maj, då Valter skulle tillträda tjänsten som fyrvaktare. Han fick åka ut till Lurö från Lidköping med bogserbåten Herbert. Herbert satte stäven i berget vid Stångudden och Valter hoppade iland. Lydia och Anders stod på berget och tog emot honom. Detta var Valters första dag som fyrvaktare.*

*Ruth och barnen var nu ensamma kvar i stan. Ruth hade så mycket att göra med att röja ur lägenheten och att städa. Och så skulle ju lilla Kristina ha sin vård. Men hon var så lugn och lättskött och var nöjd bara hon fick ligga vid mammans bröst var fjärde timme. För Ruth var det en underbar avkoppling att få ligga på sängen och amma henne.*

*Så en dag hade isen släppt sitt grepp och Valter kunde gå över till Hörviken på Kållandsö. Valter fick hjälp att köra ut möbler och övrigt bohag till ett magasin i Hörviken. Lägenheten blev alldeles öde. Ruth stannade i Lidköping med Kristina ett par dagar och städade. Sedan tog Ruth och Kristina en taxi ut till Kållandsö. Det kändes i hjärteroten att lämna sitt första hem i stan bakom sig.*

*Det var den 13 maj, en strålande vacker vårdag. Så åkte den lilla familjen över till Lurö med möbler och kartonger fyllda med böcker, husgeråd, leksaker och tusen andra ting. Man landade på norra sidan av udden där det mesta av packningen togs iland. Ruth tog sin fyraåring vid*

handen och gick upp mot fyren, som var hennes barndomshem och som nu skulle bli hennes och hennes familjs hem. Tusen tankar av undran och oro flög genom hennes huvud.

Ruth och Valter hade en väldigt jobbig tid innan de fick i ordning allt i sitt nya hem. Men på midsommar tyckte de att de hade det så fint. I köket hade de pinnsoffan och slagbordet som fanns redan då Ruth var liten. I rummet hade de samma möbler som de haft i stan. Men där stod också Lydias orgel som hon spelade på då Ruth var barn. Kammaren på andra våningen hade de som sovrum. Då allt var städlat och fint på midsommaraftonen tog de Anders vid handen och gick fram till ängarna och plockade en midsommarbukett. Den ställde de i en bytta på köksbordet. De hade köpt en vit och blårandig vaxduk och lagt på det stora bordet. De tyckte att de hade det så fint.

Ruth och Valter hade fullt upp att göra denna första tid, då folk frågade Ruth, om hon längtade tillbaka till stan, svarade Ruth: "Jag har inte haft tid att känna efter."

Den 3 juli, en vacker sommardag, döptes Kristina i hemmet på Stångudden. Ruth hade varit ute i skogen på morgonen och plockat linnéa som hon ställde i en skål på bordet bredvid dopskålen, en kristallskål. Pastor, Hjalmar Enestig, och hans familj kom ut till Lurö samt Valters syster Brita och hennes man Bengt. Kristina hade en vit klädning och var så söt då Enestig döpte henne. Efteråt stod kaffebordet dukat i köket. Storebror Anders hade under hela dopakten varit mest intresserad av kakfaten i köket.

Fyren var sedan 1954 en AGA-fyr. Då fotogenlampan byttes ut mot AGA-ljus var den Vänern sista fotogendrivna fyr. Men det fanns ingen solventil på den så fyren måste tändas och släckas varje dag. Det hade också satts in svagströmsbelysning. En motor ute i oljeboden laddade batterier. Man kunde ha belysning i taket. Men för övrigt var det vedspis, gasolkök och isskåp som gällde.

Valter och Anders började att lägga ut nät och fiskade. Anders hade kvar sin fiskebåt Putte och Valter hade sin nya, fina fiskebåt som kallades Penta. De fick mycket gös och annan fisk denna första fiskesäsong. Lill-Anders fick ibland följa med ut till näten då det var fint väder. Valter hade en livlina på honom ifall han skulle falla över bord. Han lärde sig snart att köra båten och att styra in till bryggan. Han lärde sig också att ro sin morfars eka och fick ro alldeles själv på grunt vatten.



Anders Gustafsson med sitt barnbarn Anders.

Snart var den sköna sommaren över och det blev höst med långa, mörka kvällar. Kristina hade en liten "hage" som hon fick krypa omkring i och började snart att resa sig upp. Då morfar kom in höll

Kristina med ena handen i staketet och den andra sträckte hon upp mot morfar och gav honom en vädjande blick. Då dröjde det inte många sekunder innan hon satt på morfars arm. Lill-Anders längtade lite efter sina lekkamrater i stan och Ruth och Valter fick läsa för honom och leka med honom. De hade prenumererat på tidningen Kalle Anka som kom med posten en gång i veckan. Så hade han sin lilla tvåhjulning som han cyklade med upp och ner i bergen. Barnprogrammen i radion var noga inprickade och ibland om kvällarna fick han ta sin lilla ficklampa och springa över till mormor och spela Fia.

I början av december tog Valter och Anders upp näten för denna säsong. Lydia och Anders packade ihop inför flytt till Lidköping över vintern. Men först rökte de några laxar till julen samt högg en julgran att ta med. I lägenheten de skaffat skulle de nu börja ett nytt bekymmerslöst liv. Valter skjutsade över dem till Kållandsö. Ruth la på minnet Anders bekymrade ord då de tog adjö vid bryggan på Stångudden. "Far så väl med er," sa han. Det var hans sätt att uttrycka sig på värmländska. Med det menade han: "Var rädda om er." Han visste vilka svårigheter som kunde möta därute om vintrarna.

Så gjorde de i ordning julmat och gjorde det julfint. De hade en stor gran i rummet och en liten i köket. De måste ha levande ljus i granen då de ju inte hade elektriskt ljus. De fick elda i kakelugnarna och i vedspisen för att kunna hålla varmt. Men de gladdes åt julen och tycker att de hade det så fint. Kristina kunde "stå lull" vid granen och hon ryckte i julgranskaramellerna och gnagde på äpplena. Dagen före julaftonen hämtade Valter sina föräldrar David och Nanny. Det var milt

men frisk ostlig vind då Valter gick över till Kållandsö. Men resan gick bra och det var ju väldigt roligt att farfar och farmor vågade sig ut. Nanny tyckte att det var förfärligt kallt och blåsigt och synd om Ruth och Valter. Men man firade ändå en fin julafton på Stångudden. David och Nanny stannade till Annandag jul och resan tillbaka gick också utan svårigheter. Så var Ruth, Valter och barnen ensamma, men de bjöd över en del grannar och de var även över till grannarna. Valter bar då Kristina på armen. Nyårsafton 1956 kom och då barnen somnat satt Ruth och Valter vid rumsbordet och drack kaffe och lyssnade i radion på Tenysons, Nyårsklockorna. Det hade varit ett händelserikt och annorlunda år.

Det milda vädret höll i över nyåret. Men hur mild vintern än blev upphörde sjöfarten omkring 20 januari och öppnade i mitten av mars. Fyrarna släcktes och fyrvaktarna kunde ta ledigt.

Ruth och Valter räknade med att bo över vintern på Kållandsö hos Valters föräldrar. I mitten av januari blev det minusgrader och Valter blev bekymrad att det skulle bli is i vikarna. Man städade bort julen och packade och Valter skjutsade över Ruth och barnen till Läckö. Det blev rätt mycket packning och till och med Kristinas spjälsäng var med. En taxi hämtade vid Läckö och Valter vände hemåt igen. Han planerade att komma över till Kållandsö om några dagar då han släckt fyrarna. Så blev det också. Valter tog sig en bit in i Hörviken och förtöjde båten där.

Valter, Ruth och barnen bodde på Strandkullen hos Valters föräldrar till i mitten av mars då de åter flyttade ut till Lurö."



## Smånotiser

### STÅNGUDDENS FYR SÅLD

Svante Andersson är ny ägare till Stånguddens fyr. Efter budgivning blev det klart under sommaren 2023 att han är den nya ägaren. Svante är en entreprenör men säger att han vill behålla byggnaden i sitt ursprungsskick.

### STOR ÖVNING

Under hösten 2023 gjorde kustbevakningen sin största miljöräddningsövning någonsin i Vänern. Man släppte ut stora mängder popcorn som skulle simulera ett oljeutsläpp eftersom de har liknande egenskaper som olja. Det var flera verksamheter som deltog, t.ex. Kustbevakningen, Räddningstjänsten, Sjöräddningen, Sjöfartsverket och MSB. Övningen ägde rum i Karlstads hamn och flera olika scenarium som krävdes samarbeten mellan olika enheter prövades. Totalt släpptes det ut runt 10 kubik popcorn i vattnet.



### SKÄRGÅRDSBETE

I mitten av maj 2023 transporterades 37 kvigor och två tjurar till skärgårdsöarna Vithall, Ärnön samt Sönnervass. Antalet ökade något under sommaren då det lite oväntat föddes tre kalvar. På Stenstaka var de ca sex tackor med ca tolv lamm. På Gunnarsholmen var det sju tackor med ca tolv lamm som i slutet av juni flyttades till Vithall p.g.a torkan i juni. Den 28 augusti kördes alla djur in till fastlandet igen.



### VILDSVIN PÅ DJURÖ

Flera vildsvin har påträffats under försommaren 2023 på Djurö. Det var fyra-fem stycken. Länsstyrelsen beslutade om skydds jakt och fyra ungar sköts. Efter ytterligare spårning vid tidigt snöfall hittades inga fler vildsvin. Närmaste ön är Brommö men där finns inga vildsvin. Närmaste land är i så fall Värmlandsnäs 5-6 kilometer bort. Kan de ha simmat dit? Ja det är teoretiskt möjligt men en väldig bedrift i så fall. Så frågan kvarstår hur de egentligen tog sig till Djurö.

### VÄNERSNÖ

Detta är ett fenomen som uppstår vid kraftig vind vanligtvis från nordost. Ju mer det blåser desto längre når snön men Vänern måste vara isfri och ju varmare det är i vattnet desto mer snö bildas. När torr och kall vind möter Väners varma och fuktiga luft som stiger från ytan bildas iskristaller. En snökanon tillverkar snöflingor genom att finfördela vatten och luft, under hårt tryck. Men för att flingor ska växa till sig, behövs små, små partiklar, som bildar själva "embryot" till en flinga. Smutspartiklar, exempelvis. Detta kan även hända vid Sverige ostkust mot Östersjön eller söder om Vättern. Om vinden kommer från sydväst uppstår det inte någon snökanon. Den gångna vintern föll det gott om Vänersnö, t.ex. på nyårsdagen.

### BIDRAG

Föreningen har under de första månaderna 2024 sökt en rad bidrag från olika stiftelsen och fonder för olika utvecklingsprojekt. En av ansökningarna har redan blivit beviljad med stöd av Swedbank genom Sparbanksstiftelsen Alfa där föreningen nu kan köpa in två nya rastbord till en summa på 17 500 kr. De ska ställas ut i skärgården. Stort tack för bidraget.

Swedbank 

### BOKTIPS

Mariestads Fysällskap har givit ut boken: Djurö mer än en fyrplats i Vänern. Föreningen vill i och med boken uppmärksamma öns betydelse förr och nu. Boken tog ett och ett halvt år att färdigställa och innehåller, förutom berättelser och information, en återutgivning av en roman: Gun Jacobsons "Ensamma på ön". Den baserar sig på en sann händelse med två barn som blir fast i en snöstorm på ön i början av 1900-talet. Boken går att köpa för 300 kr (400 kr inkl. frakt) på föreningens hemsida: [www.mariestadsfyr.se](http://www.mariestadsfyr.se) eller låna på biblioteket.



### NYTT EU-PROJEKT

CLANCY är ett projekt som blivit beviljat för att få en förbättrad livsmiljö för småkryp i sötvattenssystem genom övervakning av främmande arter. Projektet kommer att öka Nordsjöregionens kapacitet att bevara klimatanpassade, ekosystem med biologisk mångfald genom att hitta ett sätt att hantera den kinesiska ullhandskrabban. Det startade i maj 2023 och pågår till april 2028. Medverkande i projektet är bl.a. Väners Vattenvårdsförbund.



Yrkesfiskarna blir allt färre i Vänern.

## Yrkesfiskare samt fiskarter står inför utmaningar

Yrkesfiskarna i Vänern har stadigt minskat under en längre tid. 1995 fanns det totalt 96 yrkesfiskare i Vänern varav 30 fanns på Värmlandssidan och 66 i Västra Götaland där många hade sin hamn i Spiken på Källandsmö. 2023 fanns det 49 yrkesfiskare på hela sjön enligt Havs- och vattenmyndighetens statistik över yrkesfiskare med personlig fiskelicens. Det innebär en minskning med 49 % i Vänern, i Värmland är minskningen 63 %.

Många har gått i pension och medelåldern bland fiskarna är hög då det är få yngre som väljer yrket så framtiden ser inte så ljus ut just nu. Nu finns en oro att yrkesfisket kan komma att försvinna. Det behövs fler yngre yrkesfiskare på Vänern för sjön spelar en be-

tydande roll för insjöfiskets framtid i Sverige,

Det minskade antalet yrkesfiskare kan bli ett logistiskt problem i framtiden, främst i de norra delarna. När antal yrkesfiskare försvinner finns det inte belägg för en lastbil att åka runt och hämta upp fisk. Då fallerar hela det logistiska systemet.

En annan anledning till att det blir färre yrkesfiskare i Vänern är att Havs- och vattenmyndigheten (HaV) inte utfärdar tillräckligt med nya fiskelicenser. Sedan 2015 har HaV fått in 53 ansökningar om personlig fiskelicens på Vänern, av dem har 13 beviljats. Det har framförallt rört sig om ansökningar där personen tagit över fisket efter någon som slutat och som sedan bedrivit ett likvärdigt fiske som har beviljats licens.

När HaV provar ansökningar säger lagen att

myndigheten ska pröva ansökningen mot tillgången på fisk i sjön. När tillgången inte ansetts var hög nog eller när kvantitativ data över artbestånd saknats har HaV gett avslag för att inte riskera ett överfiske. Även om medelåldern är hög och antalet fiskare har minskat så ser man att fångstmängden har legat på ungefär samma nivå de senaste tio åren.

En annan oro är hur siklöjan, som producerar löjrommen, kommer att klara sig om vattnet blir varmare. Siklöjan är en kallvattensfisk. Klimatförändringarna gör att Vänern blir varmare och det har ju gösen, som är en varmvattensfisk, gynnats av. En annan hotad art är vänerlaxen som är världens största atlantiska insjölox. Det finns ett laxbestånd i Klarälven och ett i Gullspångsälven. Gullspångslaxen bedöms vara akut hotad och HaV utfärdade 2021 en fredningszon där inget fiske får bedrivas utanför Gullspångsälvens mynning. Fredningszonen täcker åtta procent av Vänerns yta.

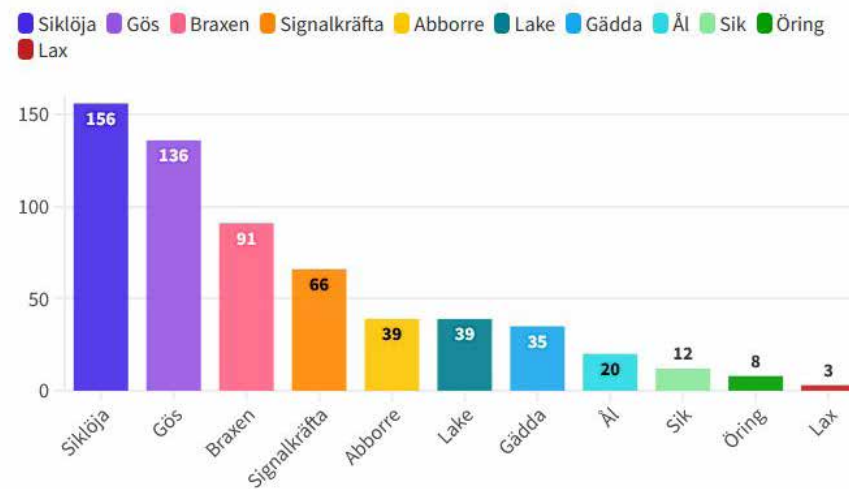
På 90-talet fiskade många yrkesfiskare sik i Vänern, men 2011 infördes saluförbud på sik från Vänern efter att arten visat på höga

dioxinhalter. Flera tycker att siken borde undantas från förbudet. Siken breder ut sig i Vänern och den innehåller inte lika höga dioxinhalter som vissa andra fiskarter, så som strömming och lax, som fortfarande får säljas inom Sveriges gränser.

2022 exporterade Sverige fisk, kraft- och blötdjur för 54 040 miljoner kronor samtidigt som man importerade fisk, kraft- och blötdjur för 62 575 miljoner kronor samma år, enligt Jordbruksverket. Vänern är viktig för livsmedelsförsörjningen; 2022 tog yrkesfiskarna i Vänern upp mest sötvattensfisk i Sverige följt av Hjälmaren. Mälaren och Vättern delade på sista platsen enligt Havs- och vattenmyndigheten.

Spelar det någon roll för dig var fisken hamnar? Det är ju inte hållbart att transportera fisken långt när transporten ofta drar fossila bränslen. Svenskarna borde äta den fina fisken och lära sig att äta fler fiskarter. Svenskarna skulle kunna äta mer lake och braxen. Braxen är jättefin och man gjorde ett försök att sälja braxenburgare. Det gick bra, det var framförallt miljömedvetna konsumenter som köpte av den.

### Vikt anges i ton





Gunnarsholmens fyr i bakgrunden med jordkällaren till höger. Detta foto är från år 1964 och taget av Bengt Brunsell.



Foto från 1940-talet.

## Gunnarsholmens fyr

### Inga-Lena Djärv

År 1852 byggdes den första övre fyren på Gunnarsholmen som då bestod av ett litet fyrbostadshus med fyrlykta på gaveln. Ett par år senare, 1854 byggdes den nedre fyren cirka 120 m från den övre: ett åttakantigt torn med lanternin. År 1878 byggdes två nya fyror, ett fyrbostadshus som målades vitt och ett torn byggdes på taket. Årtal och byggmästaren Anders G Anderssons signatur finns på ena väggen inne i fyrhuset. I början på 1910-talet förlängdes huset med en tillbyggnad på ena gaveln. Några år senare, år 1917 ändrades fyrkaraktären från vitt fast sken till klippsken med hjälp av Lindbergs rotator. Det var oljefyrar fram till 1946 då man moderniserade fyrrarna till AGA-fyror och bevakningen drogs in. År 1993 installerades solpaneler och batterier vilket betydde att fyrrarna automatiserades.

Gunnarsholmens fyr var alltså bemannad mellan åren 1852-1946. Någon odlad mark fanns inte på ön, men trädgårdsodlingar fanns vid fyrvaktarbostaden. På bostället höll man kor, gris, får och höns. Lönen var inte hög men man hade oftast fri bostad. För att klara försörjningen ägnade man sig åt fiske och lite odling.

Fyrvaktararbetet handlade om en enda sak, att se till att fyren lyste och vägledde sjöfarten, i alla väder året runt. Den skulle tändas vid ”solens nedgång och släckas vid dess uppgång” och den krävde ständig tillsyn. Det var en stor utmaning att hålla fyrlyuset fritt från snö, isbildning och smuts. Fyrvaktarens vardag var ofta hård och den ensliga tillvaron ute vid fyren passade inte alla. Dock var uppgiften helt avgörande för sjöfarten. Betydelsen som fyror och andra sjömärken hade, långt före dagens tekniska hjälpmedel, var i många fall helt livsavgörande.

Den första fyrvaktaren på Gunnarsholmen var Anders Petter Andersson från 1855 -

1857. Anders var född år 1830 i Eskilsäter. Hans hustru Lovisa Gustafsdotter Andersson var född 1831 och var från Torsö, Skaraborg. Tillsammans fick de sju barn; fem flickor och två pojkar födda mellan åren 1854 till 1873. Ingen av barnen blev dock fyrvaktare. Anders dog 1902 och Lovisa dog 1893.

Från 1858 - 1877 var Johannes Olsson fyrvaktare, Johannes föddes 1810 i Grums och hans hustru Ingrid Maria Johannesdotter Olsson, född 1831 i Eskilsäter. De hade fyra barn födda mellan år 1851 och 1867. Johannes avled 9 december 1877 i erysepe-las (rosfeber, infektion i huden orsakad av streptokockbakterier). Ingrid dog 1907.

Sonen Axel Edvin Johannesson född 1860 tillträdde tjänsten efter sin far som fyrvaktare mellan 1877-12-10 och 1883-01-04. Axel dog 1883.

Edvard Ottersten innehade fyrvaktartjänsten mellan år 1883 och 1933. Edvard föddes 1859 i Otterstad, Skaraborg och hans

hustru Anna Christina Nilsson Ottersten var född 1848 i Eskilsäter. Tillsammans hade de nio barn; fyra flickor och fem pojkar födda mellan åren 1877 och 1895. Edvard dog år 1938 och Anna Christina dog år 1941.

Johan Gunnar Ottersten blev den sista bofasta fyrvaktaren på Gunnarsholmen mellan åren 1933- 1946. Johan Gunnar var född 1904, i Eskilsäter och var oäkta son till pigan Julia Viktoria Andersdotter född 1882 i Grythyttan, Örebro län, dock har han efternamnet efter Anton Edvard Ottersten. Johan Gunnar var gift två gånger, hans första hustru var Lydia Maria Antoinetta Vestlind Ottersten, född 1895 i Ölserud. Hans andra hustru var Inez Lovisa Hammarin Ottersten född 1912 Hammarö. Johan Gunnar dog år 1966 på Hammarö. Under åren var det lite olika arrendatorer på Gunnarsholmen som då endast fungerade som fritidshus. Från 1975 till 2010 var det Erik och Bertha Bågefäldt som hyrde Gunnarsholmen. Från 2010 förlängdes inte kontraktet eftersom Gun-

narsholmen då lades ut till försäljning. 2011 köpte Espen Larsen fastigheten och en tomt runt fastigheten avstyckades. Fastigheten har genomgått omfattande restaurering både ut- och invändigt av ägaren och idag hyrs den ut.

Sedan ön övergavs växte den igen. På 1960-talet fanns bara en buske på ön, sedan dess tog buskvegetationen över hela ön.

Länsstyrelsens upprättade 2015 en bevarandeplan för Natura 2000-område i Millesviks -och Lurö skärgård där bl.a. Gunnarsholmen ingår.

Det överordnande bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EUs Fågeldirektiv eller Art- och habitatdirektiv.

För Natura 2000-området Millesvik och Lurö skärgård är det överordnade syftet att

Foto från 1940-talet.



bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper och arter som utgjort grund för utpekandet av området. I bevarandeplanen framgår bl.a. att den pågående igenväxningen av stränder, kobbar och skär i området med buskar, sly och träd på de öppna ytorna måste upphöra. Naturlig störningsdynamik genom vattenståndssituationer behöver återställas. Den pågående igenväxningen av tidigare betesmarker bör motverkas genom bete, bränning eller annan hävd. där är det viktigt att vidmakthålla det öppna landskapet genom bete, slåtter, röjning och/eller bränning. Restaurering av gamla betesmarker och vidmakthållande genom betesdrift på bla Gunnarsholmen ska genomföras inom ramen för projektet LIFE+ Väner (2013-2018).

Idag utgör Gunnarsholmen ett öppet landskap som har återskapats Luröskärgårdens Natur-och Kulturförening bidrar på olika sätt genom bl.a. röjning och bränning. Ön betas på somrarna av får och tillgängligheten via en ny brygga har möjliggjort för turister att angöra ön på ett säkert sätt.



## Utflykt till Lurö med långfärdsskridskor

### Martin Sandmark

Efter en kall december och en mycket kall inledning på januari 2024 frös isarna i Lurö skärgård i början av januari. Det medförde åkbar is ända ut till Lurö. Vanligtvis bryts isarna upp, skjuts ihop etc. vilket gör att isen kanske inte är åkbar även om den lägger sig. Men nu var det både blank kärnis, svag vind och solsken den 11 januari och således ett tillfälle som sällan kommer. Det var alltså inget att tveka på!

Vi var en grupp från Solstaskäret som steg på isen vid Jakobs Hamn som ligger väster om Ekenäs. Därifrån skulle vi lättare nå den fina isen ute på Dalbosjön som vi scoutat på satellitbilder. Väl ute på Dalbosjön tog vi sikte på Entorvshällorna och Koskären och vidare ned mot Munkstack-

arna. Där mötte vi den finaste kärnisen för dagen, 10 cm och helt slät. Vi åkte runt Lursegelarna på ett golv av glas och med is så långt ögat såg. En mäktig känsla att susa fram över grynnor och berghällar på skridskor, mitt i Väneren. Ett stort lugn och lyckorus infann sig i gruppen och vi skrinade några extravarv mot Dalboskär och vidare mot Stenskär.

Sen blev det lunch på Hönsskären och vidare, via Stenstaka, mot Vithall för ett andra fikastopp. Färden gick sedan vidare via Aspholmsleden och ut på Dalbosjön igen. Där tog vi kurs längre västerut än vid förmiddagens nedfart och fann åter strålande kärnis och fantastisk åkning medan solen sänkte sig över isig Dalbosjö.

## Glöm inte medlemsavgiften - swisha redan idag!

150 kr/vuxen, 20 kr/barn (t.o.m.15 år).

Medlemsavgiften betalas på något av följande alternativ:

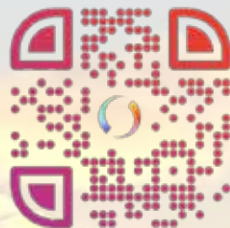
Bankgiro: 299-3822 Swish: 123 354 84 68

Glöm inte **ange namn** så Gunnar vet vem som betalar.

Viss information går endast ut via mail så uppdatera gärna föreningen med aktuell mailadress.

Betala gärna före 30 april.

Är Du ny föreningsmedlem skriver Du även in adress, telefonnummer och gärna mailadress.



### Styrelseledamöter för Luröskärgårdens Natur- och Kulturförening

Ordf.: Gunnar Åberg (gunnar.oceansails@gmail.com)

Vice ordförande: Inga-Lena Djärv

Kassör: Gunnar Löfdahl

Sekreterare: Kicki Rask

Johannes Henström ord, Gunnar Åberg suppl 2019-2023

Martin Sandmark ord, Kicki Rask suppl 2020-2024

Inga-Lena Djärv ord, Svetlana Lundh suppl 2021-2025

Ann-Marie Falkensjö ord, Henrik Ahlgren suppl 2022-2026

Sune Westerberg ord, Hans Kongbäck suppl 2023-2027

[www.lurönok.se](http://www.lurönok.se)